

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет інформаційних
технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ШЕЛЕСТ Ігор Андрійович

УДК 336.15:336.22

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК: ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ,
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»**

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Ігор ШЕЛЕСТ _____

Науковий керівник
Дема Дмитро Іванович
кандидат економічних наук, професор

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент:

професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, д.е.н., професор Микитюк Валерій Мар'янович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту _____ Дмитро ДЕМА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ШЕЛЕСТ Ігор Андрійович захистив(ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА
«__» грудня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Шелест І. А. Екологічний податок: еволюція розвитку, сучасний стан та зарубіжний досвід. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

У кваліфікаційній роботі визначено теоретико-методичні аспекти становлення та функціонування екологічного податку. Проведено аналіз сучасного стану екологічного оподаткування в Україні. Подано аналіз надходжень від екологічного податку на рівні Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України. Досліджено перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні із врахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: екологічний податок, викиди, ставка податку, Державний бюджет України, місцеві бюджети.

ABSTRACT

Shelest I. A. Environmental tax: evolution of development, current state and foreign experience. - Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work defines the theoretical and methodological aspects of the formation and functioning of the environmental tax. The author analyzes the current state of environmental taxation in Ukraine. The analysis of revenues from environmental tax at the level of the Consolidated, State and local budgets of Ukraine is presented. The prospects for the development of environmental taxation in Ukraine are investigated with due regard for foreign experience.

Keywords: environmental tax, emissions, tax rate, State Budget of Ukraine, local budgets.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ.....	7
Висновки до розділу 1.....	13
Розділ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	14
Висновки до розділу 2.....	22
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	24
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Ефективне регулювання процесів безпечного природокористування досягається шляхом застосування різноманітних важелів і механізмів економічного впливу, серед яких важливу роль відіграють інструменти податкової політики. Зокрема, екологічний податок, метою якого є стимулювання раціонального використання природних ресурсів, зниження рівня забруднення навколишнього середовища та забезпечення фінансових ресурсів для реалізації екологічних програм.

Дослідженню особливостей адміністрування екологічного податку приділяли увагу у свої дослідженнях М. Карлін, Л. Тулуш, С. Сучек, К. Канонішена-Коваленко, Т. Шульга, Б. Данилишин. Проте, окремий інтерес викликають етапи становлення екологічного податку, так як існують пропозиції щодо реформування екологічного оподаткування в Україні.

Мета та завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та методичне обґрунтування подальших перспектив екологічного оподаткування у сучасних умовах.

При цьому вирішувалися наступні завдання:

- розгляд теоретичних та методичних аспектів становлення та функціонування екологічного податку;
- проведення аналізу динаміки сплати екологічного податку у розрізі рівнів бюджетної системи;
- здійснення аналізу залежності видатків бюджетів на природоохоронні цілі від обсягів надходжень екологічного податку;
- подання пропозицій стосовно удосконалення механізму екологічного оподаткування із врахуванням зарубіжного досвіду.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти еволюції, сучасного стану та зарубіжного досвіду екологічного оподаткування. **Об'єктом дослідження** є еволюція, стан та зарубіжний досвід екологічного оподаткування.

Методи дослідження. Дослідження еволюції, зарубіжного досвіду та сучасного стану адміністрування екологічного податку було здійснено за

використання наступних методів: теоретичного аналізу – при вивченні історії розвитку екологічного оподаткування, а також порівняння систем оподаткування в різних країнах; емпіричного – при статистичному аналізі даних, оцінці впливу екологічних податків на економіку та навколишнє середовище; абстрактно-логічний метод – при формуванні висновків проведених досліджень.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що здійснено розрахунки залежності між надходженнями від екологічного податку та величиною видатків бюджетів на природоохоронні цілі, які відображають високий ступінь залежності на рівні місцевих бюджетів та зворотну ступінь по держбюджету.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Проведені дослідження були апробовані на таких науково-практичних конференціях:

- «Фінансове забезпечення економіки» – VIII науково-практична студентська конференція, 30 травня 2024 р. Житомир : Поліський університет – доповідь на тему: «Оцінка стану екологічного оподаткування в Україні»;

- «Студентські наукові читання 2024» – конференція першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 28 листопада 2024 р. – доповідь на тему: «Еволюція екологічного оподаткування в Україні»;

- «Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження» – VII Міжнародна студентська наукова конференція, м. Чернігів, 6 грудня 2024 р. – доповідь на тему: «Екологічний податок в Україні в умовах воєнного стану».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота сформована із вступу, 3 розділів, списку використаних джерел (42 найменування) та додатків. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 27 сторінках і включає 7 таблиць, 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ

Задля формування ресурсів, необхідних для компенсації шкоди, завданої навколишньому природному середовищу, потрібно забезпечити існування певного механізму екологічного оподаткування. Даний механізм має поєднувати адміністративні заходи управління та заходи фіскального впливу, що регулюватиме екологічний аспект фінансово-економічних та виробничих відносин суб'єктів. Його основна мета – стимулювання суб'єктів господарювання щодо зниження рівня забруднення довкілля шляхом впровадження більш екологічно безпечних способів виробництва і на цій основі забезпечити фінансування покриття збитків, нанесених природному середовищу, та заходів екологічного відновлення. Екологічне оподаткування, таким чином, виступає інструментом гармонізації інтересів держави, суспільства та бізнесу, сприяючи сталому розвитку та збереженню природного капіталу [18, с. 418]. Доцільно вказати, що джерело фінансування природоохоронних заходів має бути диверсифікованим: як на макро- (держбюджет), так і на рівні окремих територій (місцеві бюджети), і на рівні юридичних осіб. Окремою статтею фінансування виступають міжнародні гранти, цільове фінансування зовнішніх партнерів України.

Нормативно-правове регламентування екологічного оподаткування в Україні забезпечується Податковим кодексом України, де вказано, що «Екологічний податок як загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року» [22]. Дане трактування

екологічного податку відповідає відповідному трактуванню вказаного податку як у країн Європи, так і на рівні розвинених країн світу.

Як і для будь-якого податку, що запроваджений до справляння в Україні, Податковий кодекс чітко визначає елементи податку (рис. 1.1).

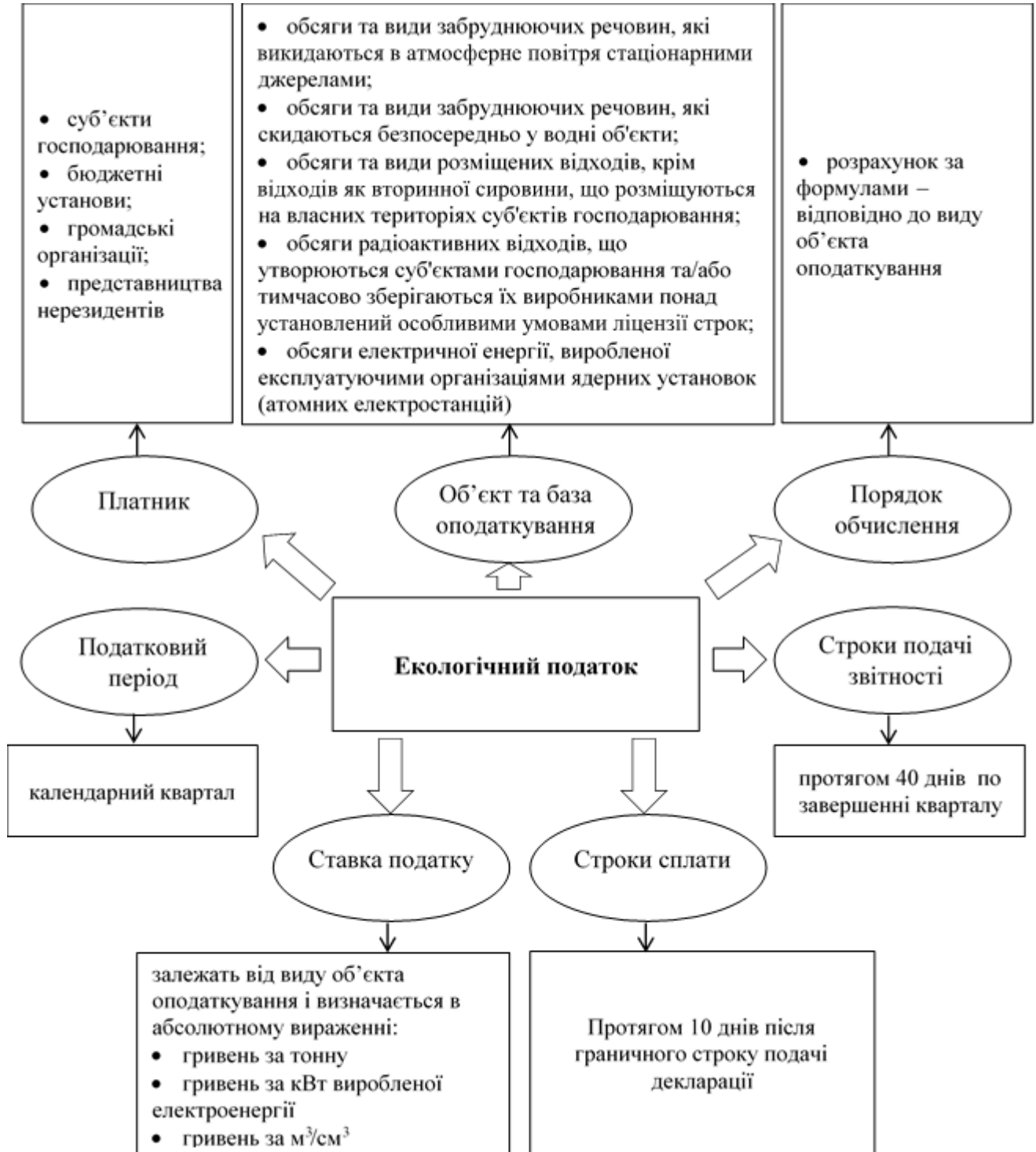

Рис. 1.1 Елементи екологічного податку

Джерело: складено на основі [22]

При цьому, вважаємо за необхідне додати, що ставки податку, в основному, ув'язуються із обсягами забруднюючих речовин у розрізі їх найменувань чи класу небезпеки. Стосовно забруднюючих речовин радіоактивного характеру, то застосовується абсолютна ставка податку стосовно 1 кВт виробленої електричної енергії, а при зберіганні радіоактивних відходів – ставка стосовно об'єму таких відходів (м^3 чи см^3).

Крім того, об'єктом оподаткування екологічним податком виступають обсяги та види речовин, що забруднюють атмосферу, які здійснюються стаціонарними джерелами забруднення – металургія, енергетика, хімічна промисловість, комунальне господарство. Пересувні джерела, що забруднюють повітря, не є у складі платників екологічного податку, але є платниками акцизів, що певною мірою компенсує втрачені надходження до бюджетів різних рівнів [19, с. 629].

Відповідно до законодавства, екологічний податок сплачується як до Державного бюджету України (загальний і спеціальний фонд), так і до спеціальних фондів місцевих бюджетів [5].

За Бюджетним кодексом України екологічний податок, об'єктом оподаткування якого виступає забруднення повітря вуглекислим газом, утворення та зберігання радіоактивних відходів у повному обсязі сплачується до спеціального фонду Державного бюджету України [5].

Також до загального фонду держбюджету зараховується 45 % сплати екологічного податку за іншими об'єктами оподаткування. Інші 55 % підлягають зарахуванню до спеціального фонду місцевих бюджетів за такими пропорціями:

- 25 % – до бюджетів міст (крім Києва та Севастополя), сіл, селищ та територіальних громад;
- 30 % – до обласних бюджетів;
- 55 % – до бюджетів міст Києва та Севастополя [5; 11].

Окремі положення розподілу виступають приводом для дискусії серед вчених, щодо збереження цільового призначення податку – компенсації шкоди

навколишньому природному середовищу та фінансування природоохоронних заходів.

Зокрема, В. М. Булавинець вказує, що через існування постійного дефіциту бюджетів різних рівнів, що не дає у повному обсязі фінансувати нагальні соціальні потреби, надходження від сплати екологічного податку використовуються на загальнодержавні цілі, а не на фінансування природоохоронних заходів. Тому екологічний податок не має вже цільового призначення і виконує в основному фіскальну функцію [4]. Проте, податок є нецільовим платежем і сплачується до бюджету, тому поширення думки щодо виключно цільового характеру екологічного податку є дискусійним, на нашу думку.

Штик Ю., Семенова Д., Миронович Є. відмічають, що «через постійні зміни як механізму екологічного оподаткування загалом, так і змінами співвідношень екологічного податку між рівнями бюджетної системи, зокрема, в Україні не створено ефективної моделі екологічного податку» [39, с. 115]. Однією із проблем щодо формування ефективного екологічного оподаткування також виступає нераціональний розподіл його сум, відзначає Найденко О.Є. [19, с. 631].

Щоб забезпечити цільове призначення екологічного оподаткування Сучек С.І., Карлін М.І. пропонують створити окремі позабюджетні цільові фонди, куди будуть зараховуватися платежі, які включені до структури екологічного податку, а окремі з них слід відносити виключно до спецфондів бюджетів різних рівнів. Тим самим буде здійснено певне реформування екологічного оподаткування в Україні, що сприятиме цільовому використанню надходжень від екологічного податку [31; 33]. Підставами необхідності реформування вчені вказують те, що протягом останніх років місцеві бюджети в Україні витрачали у 2018-2020 рр. більше фінансових ресурсів на природоохоронні заходи, чим мали відповідних надходжень від екологічного податку [33].

Такі пропозиції, певною мірою спрямовують на повернення до вже раніше існуючих механізмів адміністрування екологічного податку. Ключові моменти

та реформи в системі екологічного оподаткування України, які впливали на формування та еволюцію екологічного податку, наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Еволюція екологічного оподаткування в Україні

Дата	Подія	Деталі змін та їх значення
1991 р.	Прийняття Закону «Про систему оподаткування»	Запроваджено екологічний податок у статусі загальнодержавного. Сплата податку здійснювалася у позабюджетні фонди місцевих органів самоврядування. Платниками виступали суб'єкти, які завдавали шкоди навколишньому середовищу.
	Прийняття Закону «Про охорону навколишнього природного середовища»	Запроваджено плату за забруднення навколишнього природного середовища. Сплата здійснюється у позабюджетні фонди охорони навколишнього природного середовища місцевих органів самоврядування за окремими пропорціями. Платниками виступали суб'єкти, які здійснювали викиди, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів понад встановлені ліміти. Запроваджено плату за погіршення якості природних ресурсів. Платниками виступали суб'єкти, у результаті діяльності яких мало місце погіршення стану природних ресурсів – вводився в дію з 1995 р..
1994 р.	Внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування»	Заміна екологічного податку на плату за забруднення навколишнього природного середовища.
1997 р.	Внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування»	Заміна плати за забруднення навколишнього природного середовища на збір за забруднення навколишнього природного середовища.
1998 р.	Внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»	Заміна плати за забруднення навколишнього природного середовища на збір за забруднення навколишнього природного середовища.
2010 р.	Прийняття Податкового кодексу України	Збір за забруднення навколишнього природного середовища трансформовано в екологічний податок, інтегрований у загальну систему оподаткування. Встановлено чіткі ставки податку для різних видів забруднення (викиди в атмосферу, водні скиди, відходи). Скасовано збір за погіршення якості природних ресурсів.
	Прийняття Бюджетного кодексу України	Запроваджено пропорції розподілу надходжень від сплати екологічного податку (крім за об'єктом оподаткування, пов'язаним із радіоактивними відходами) між рівнями бюджетної системи

2017 р.	Внесення змін до Закону України «Про поводження з радіоактивними відходами»	Пропорції розподілу надходжень від сплати екологічного податку стосовно об'єкта, пов'язаного із радіоактивними відходами, регламентуються Податковим кодексом України.
2011-2022 рр.	Внесення змін до Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України	Зміна пропорцій розподілу надходжень від сплати екологічного податку між рівнями бюджетної системи
2022 р.	Зміни в оподаткуванні через воєнний стан	З метою підтримки підприємств під час воєнного стану було введено тимчасове зниження штрафів за екологічні порушення та продовжено терміни сплати чи звільнення від сплати екологічного податку для підприємств, розташованих у зонах бойових дій.

Джерело: складено на основі [5; 9; 22; 24-26; 40]

Аналізуючи наведену у табл.1.1 хронологію становлення екологічного податку, доцільно вказати, що із 1991 р. по 2010 р. фактично існувало 2 платежі, які носили в собі ознаки екологічного податку: збір (плата) за забруднення навколишнього природного середовища та збір (плата) за погіршення якості природних ресурсів, який із-за тривалої розробки методики сплати Кабінетом Міністрів України був запроваджений лише у 1995 р.

Крім того, мало місце нормативно-правове регламентування положень збору (плати) за забруднення навколишнього природного середовища різними Законами – «Про систему оподаткування» і «Про охорону навколишнього природного середовища». При цьому, якщо плату за забруднення навколишнього природного середовища було перейменовано у збір Законом «Про систему оподаткування» у 1997 р., то відповідне перейменування у Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» мало місце тільки у 1998 р., що свідчить про окремі правові викривлення.

Також у процесі становлення екологічного податку мало місце впровадження окремих пільг щодо ставок податку. Так, у період 2011, 2012 та 2013 роках фактичні ставки екологічного податку склали відповідно 50%, 75%, 100% від нормативних ставок. Аналогічні пільги відносно нормативної величини ставок податку було запроваджено і для наступних періодів:

- 2022 р. – 30% ;
- 2023 р. – 60%;
- 2024 р. – 90%;

Починаючи з 1 січня 2025 р. в Україні будуть застосовуватися ставки екологічного податку, що містяться у положеннях Податкового кодексу, у повному обсязі.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що екологічний податок визначається Податковим кодексом України, де виокремлено також усі елементи податку. Окремі норми розподілу надходжень від сплати екологічного податку регламентуються Бюджетним кодексом України.

Досліджено, що серед науковців існують постійні дискусії щодо дотримання цільового характеру податку – компенсації шкоди навколишньому природному середовищу внаслідок діяльності суб'єктів. Предметом дискусії виступає механізм розподілу податку між рівнями бюджетної системи, за яким 45 % окремих складових податку зараховується до загального фонду держбюджету.

Виокремлено окремі етапи становлення екологічного оподаткування в Україні. Вказано, що прототипом екологічного податку була плата (збір) за забруднення навколишнього природного середовища. Також окремі ознаки нинішнього екологічного податку носила плата (збір) за погіршення якості природних ресурсів, запроваджена у період 1995-2010 рр. Окремі положення законодавства, що регламентувало екологічне оподаткування, мали неоднакове трактування у різних нормативних актах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Серед науковців та експертів постійно точаться дискусії щодо досягнення фінансового ефекту від адміністрування екологічного податку в Україні. Вважається, що фінансові надходження від сплати даного податку певною мірою розпорошуються, через норми Бюджетного кодексу, який передбачає пропорції сплати екологічного податку як на рівні Державного бюджету України, так і на рівні місцевих податків [5]. Тому екологічний податок не повною мірою виконує покладену на нього функцію компенсації шкоди, нанесеної навколишньому середовищу [9, с. 6].

Аналіз надходжень від сплати екологічного податку в Україні представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень від сплати екологічного податку у Зведеному бюджеті України, млн. грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
				+/-	%
Екологічний податок разом	5989,3	4897,7	4966,1	-1023,2	82,92
за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення	2234,1	1403,7	1269,8	-964,3	56,84
за викиди забруднюючих речовин у водні об'єкти	158,6	225,9	457,9	299,3	288,71
за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах	1377,1	848,6	632,8	-744,3	45,95
за утворення радіоактивних відходів	1035,9	779,8	652,4	-383,5	62,98
за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення	1183,5	1639,6	1953,3	769,8	165,04

Джерело: розраховано за даними [42].

За наведеними аналітичними даними відмітимо, що з початку війни в Україні має місце скорочення надходжень до Зведеного бюджету України від сплати екологічного податку на понад 1 млрд. грн, або на 17,08%.

Зменшення надходжень було обумовлене скороченням сплати за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах – на 744,3 млн. грн; за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення – на 964,3 млн. грн; за утворення радіоактивних відходів – на 383,5 млн. грн. У той же час було забезпечено зростання надходжень від сплати податку за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю – на 769,8 млн. грн; за забруднення водних об'єктів – на 299,3 млн. грн.

Доцільно також вказати, що 30 листопада 2021 р. було підвищено ставки екологічного податку за усіма статтями забруднення навколишнього середовища, які почали діяти із 2022 р.

Таблиця 2.2

Структура об'єктів екологічного податку у Зведеному бюджеті України, %

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення, +/- п
Екологічний податок разом	100,00	100,00	100,00	-
за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення	37,30	28,66	25,57	-11,73
за викиди забруднюючих речовин у водні об'єкти	2,65	4,61	9,22	6,57
за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах	22,99	17,33	12,74	-10,25
за утворення радіоактивних відходів	17,30	15,92	13,14	-4,16
за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення	19,76	33,48	39,33	19,57

Джерело: розраховано за даними [42].

У структурі екологічного податку найбільшу частку займають

надходження за статтею за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення (табл. 2.2).

Внаслідок війни змінилася структура об'єктів екологічного податку в Україні через згортання діяльності основної маси платників із південно-східного регіону.

У сукупності об'єкти оподаткування, пов'язані із забрудненням повітря займають майже дві третини із загальної суми надходжень у 2023 р. – 64,9 %.

Аналіз структури розподілу надходжень від екологічного податку в Україні наведено на рис. 2.1.

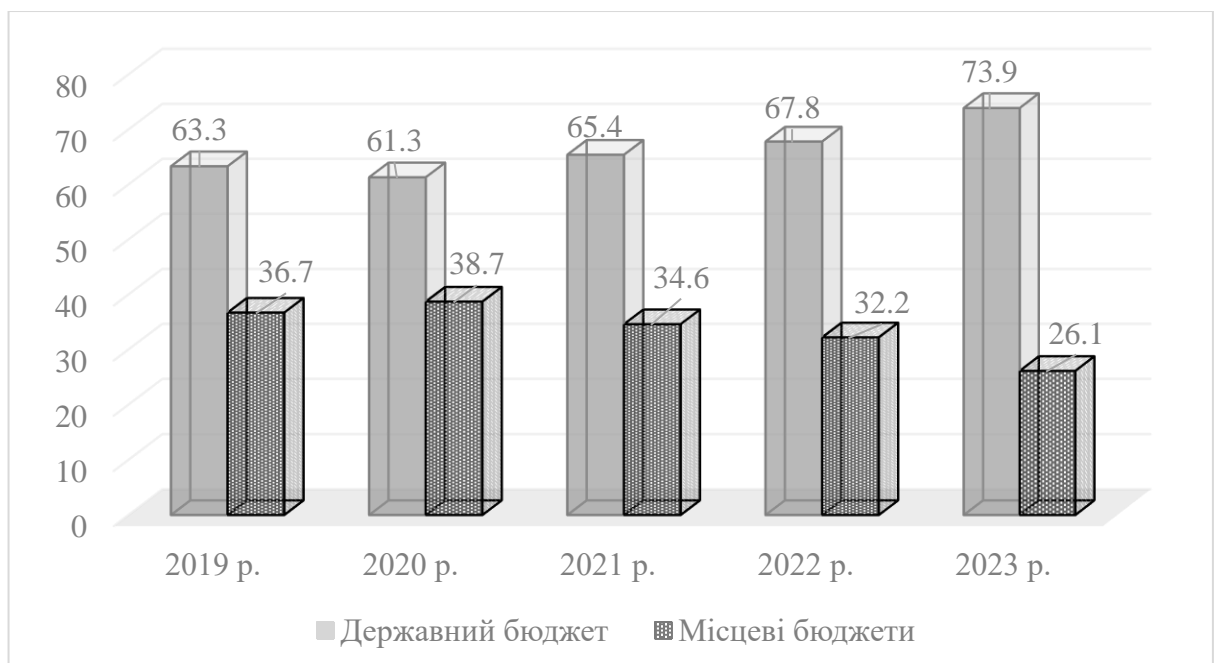

Рис. 2.1. Структура екологічного податку в Україні за бюджетами у 2019-2023 рр., %

Джерело: розраховано за даними [4; 11].

Динаміка структури екологічного податку за бюджетами вказує, що існує тенденція щодо зростання частки Державного бюджету України у загальній сумі надходжень від сплати екологічного податку. За рахунок внесених змін до ставок за складовими екологічного податку, у аспекті їх підвищення, співвідношення надходжень між держбюджетом і місцевими бюджетами у 2023 р. склало майже 3/4 на користь Державного бюджету України. У 2021 р. таке співвідношення складало 2/3.

У той же час, частка екологічного податку у структурі ВВП України має стійку тенденцію до скорочення (рис. 2.2).

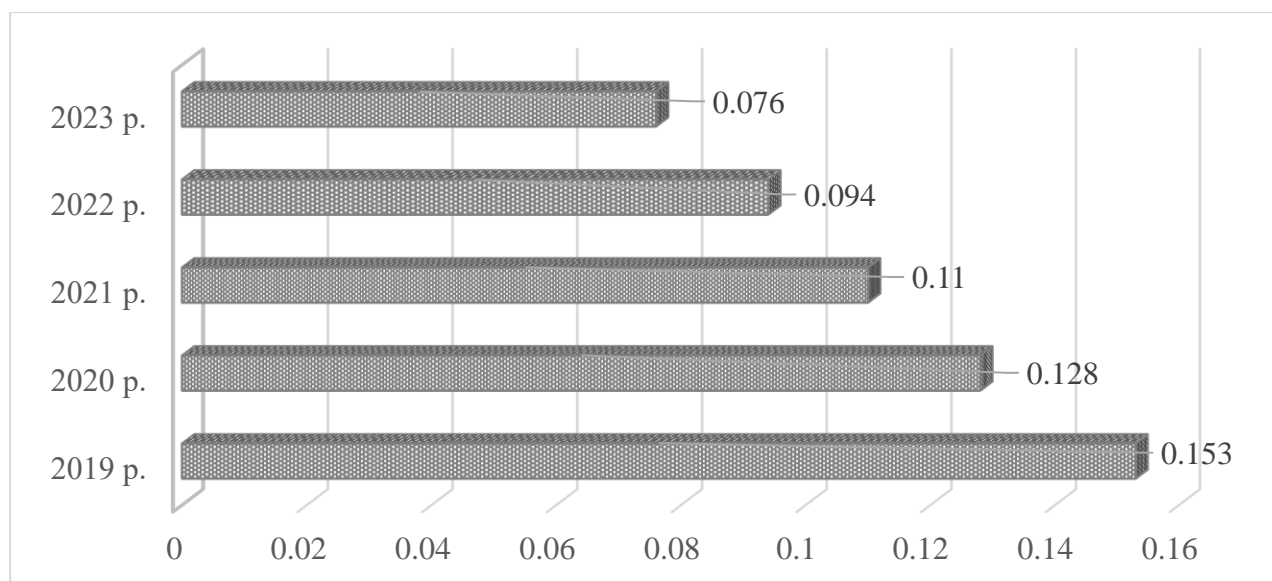

Рис. 2.2. Частка екологічного податку у ВВП, 2019-2023 рр., %

Джерело: розраховано за даними [4; 11].

Так, у 2019 р. його частка становила 0,153%, а у 2023 р. – скоротилася вдвічі – до показника 0,076%. У країнах заходу відповідний показник є вищим за 1%, а найвище значення зафіксоване у Греції – 3,93% ВВП [13, с. 45].

Відповідно до норм бюджетного та податкового законодавства екологічний податок сплачується суб'єктами як до держбюджету (загальний та спеціальний фонд), так і до місцевих бюджетів (спеціальний фонд) України. Певною мірою, при зарахуванні коштів від екоподатку до загального фонду Державного бюджету України втрачається ідея цільового призначення цього податку – компенсаційна функція щодо нанесеної шкоди навколишньому природному середовищу. Тоді екологічний податок виконує функцію наповнення бюджету – фіскальну.

Динаміка надходжень від екологічного податку до держбюджету у розрізі загального та спеціального фондів наведено у табл. 2.3. Доцільно також вказати, що надходження від сплати екологічного податку за статтею забруднення атмосфери викидами CO₂ починаючи із січня 2024 р. зараховуються до спеціального фонду Державного бюджету України.

**Динаміка надходжень від сплати екологічного податку
до Державного бюджету України, млн. грн**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
				+/-	%
Загальний фонд					
за викиди в атмосферне повітря (крім CO ₂)	1005,4	560,8	571,4	-434,0	56,83
за викиди у водні об'єкти	71,4	100,3	206,0	134,6	у 2,88 р.
за розміщення відходів	619,7	364,9	284,8	-334,9	45,96
за викиди в атмосферне повітря CO ₂	1183,5	1516,6	1953,3	769,8	165,04
Спеціальний фонд					
за утворення радіоактивних відходів	1035,9	779,8	652,4	-383,5	62,98
Екологічний податок разом	3915,9	3322,4	3667,9	-248,0	93,67

Джерело: розраховано за даними [42].

За наведеними даними, протягом останніх 3-х років відмічаємо зниження надходжень від переважної більшості складових екологічного податку.

Виключенням із тенденції зменшення надходжень від сплати екологічного податку є надходження від сплати за забруднення водних об'єктів – на 134,6 млн. грн, або майже у 2,9 рази більше у 2023 р. порівняно із такими ж даними 2021 р.; надходження від здійснення викидів вуглекислого газу в атмосферу стаціонарними джерелами забруднення – на 769,8 млн. грн, або на 65% більше. Обидві складові податку зараховуються до загального фонду держбюджету.

Зменшення доходів загального фонду від екологічного податку мало місце за статтями забруднення повітря (крім забруднення двоокисом вуглецю) – на 434 млн. грн; розміщення відходів – на 334,9 млн. грн. У сукупності, по загальному фонду бюджету держави було зафіксовано збільшення доходів від екоподатку на 135,5 млн. грн.

За спеціальним фондом Державного бюджету України, по об'єкту

оподаткування, пов'язаного з радіоактивними відходами, відмічаємо скорочення надходжень на 383,5 млн грн, або на 37% менше у 2023 р. порівняно із 2021 р.

В цілому, до держбюджету надійшло на 248 млн. грн екологічного податку менше у 2023 р., порівняно із даними 2021 р.

На відміну від держбюджету, надходження від сплати екологічного податку повністю зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів в Україні (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка надходжень від сплати екологічного податку
до місцевих бюджетів України, млн. грн**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
				+/-	%
за викиди в атмосферне повітря (крім CO ₂)	1228,8	842,9	698,4	-530,4	56,84
за викиди у водні об'єкти	87,2	125,7	251,8	164,6	у 2,89 р.
за розміщення відходів	757,4	483,7	348,1	-409,3	45,96
Екологічний податок разом	2073,4	1452,3	1298,3	-775,1	62,62

Джерело: розраховано за даними [42].

По сплаті даного податку до місцевих бюджетів за відповідний період має місце зменшення надходжень на понад 775 млн. грн., або на 37,4 %. Причинами такого зменшення стало скорочення доходів від забруднення атмосфери – на 530,4 млн. грн; за розміщення відходів – на 409,3 млн. грн, або на 54%. При цьому зафіксовано збільшення надходжень від забруднення водних об'єктів – на 164,6 млн. грн, або у 2,9 рази більше.

Відмітимо, що відносне відхилення сплати екологічного податку до державного бюджету та місцевих бюджетів є практично рівнозначними при порівнянні даних 2023 р. та 2021 р. Це пояснюється змінами до законодавства, які була змушена Україна здійснити після початку збройної агресії рф. При цьому окремі категорії платників екологічного податку або взагалі припинили свою діяльність внаслідок захоплення території росіянами, або були законодавчо

звільнені від сплати податку на певний період.

Відповідно до призначення екологічного податку, вважаємо за доцільне здійснити порівняння надходжень екоподатку та природоохоронних видатків як на рівні держбюджету (рис. 2.3), так і на рівні бюджетів органів місцевого самоврядування (рис. 2.4).

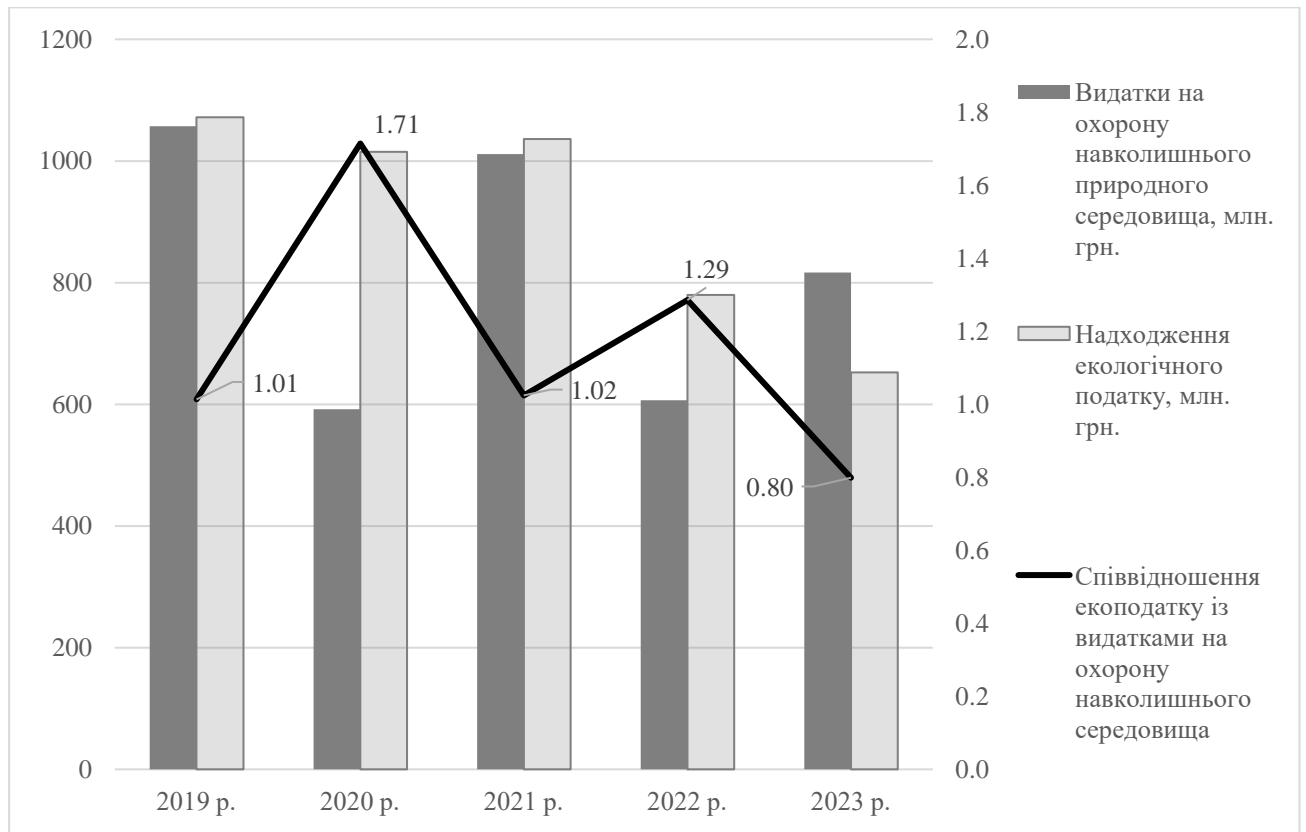

Рис. 2.3 Порівняння надходжень екологічного податку та видатків на охорону довкілля Державного бюджету України

Джерело: розраховано за даними [42].

Порівняння екологічних доходів держбюджету із екологічними видатками здійснено за показниками доходів спеціального фонду Державного бюджету, оскільки саме так реалізується компенсаційна функція екологічного податку, як вже зазначалося раніше.

За п'ятирічний період дослідження видатки на охорону навколишнього природного середовища, що фінансувалися із держбюджету, були нижчими, чим обсяги відповідних надходжень, крім даних 2023 р, де зафіксовано 20 % перевищення природоохоронних витрат над екологічними доходами. Проте, у 2019 р. та 2021 р. дані показники були із невеликою різницею, фактично

рівнозначними.

У 2020 р. дохід від сплати екологічного податку перевищив відповідні витрати держбюджету на 71%, а у 2022 р. – на 29%. Тому, можна вважати, що екоподаток виступає більш як джерело наповнення бюджету, чим як джерело фінансування природоохоронних заходів. А за даними ресурсу Open Budget [42] загалом по загальному та спеціальному фондам Державного бюджету України така стаття доходів перевищує природоохоронні видатки у 3-5 разів у період 2019-2023 рр. У той же час, країни Євросоюзу витрачають на природоохоронні цілі третину від надходжень від екологічних податків, але поняття екологічного оподаткування в Європі є значно ширшим, чим в Україні [32].

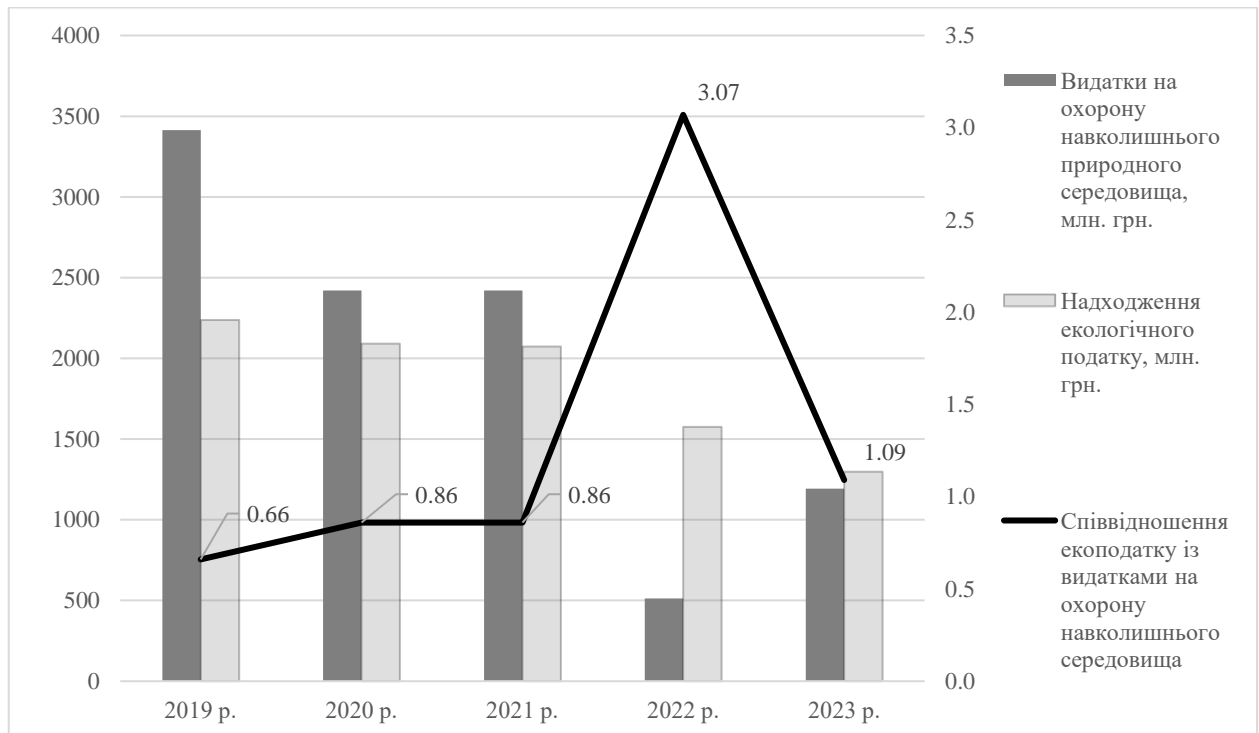

Рис. 2.4 Порівняння надходжень екологічного податку та витратків на охорону довкілля місцевих бюджетів України
Джерело: розраховано за даними [42].

Порівняння аналогічних показників за рівнем місцевих бюджетів в Україні відображає дещо інші тенденції. Так, у довоєнний період екологічний податок не покривав природоохоронні видатки місцевих бюджетів на третину (у 2019 р.) і на 14 % – у 2020-2021 рр. З початку війни, особливо у 2022 р., екоподаток більше виступав як джерело наповнення місцевих бюджетів.

Аналіз стану оподаткування екологічним податком на мікроекономічному рівні можливий за сучасних умов із певними обмеженнями, оскільки із введенням воєнного стану в Україні відкриті дані стосовно платників екологічного податку та їх територіального розташування стали закритими і практично відсутня відповідна інформація.

За даними 2021 р. до 10-ки найбільших платників екологічного податку входять підприємства енергетичного, металургійного секторів національної економіки, а також підприємства добувної галузі (Додаток А).

Найбільшим платником є національна енергетична компанія «Енергоатом» – 1037 млн. грн, що зареєстрована у м. Київ. Разом із ПАТ «Центренерго» (506 млн. грн податку) вони забезпечили лідерство Київської області у сплаті екоподатку. Окрім столичного регіону у переліку топ-10 2021 р. були 2 підприємства Донецької; 3 – Дніпропетровської; по 1 – Львівської, Запорізької, Полтавської областей.

Висновки до розділу 2

Встановлено, що із початку війни мало місце скорочення надходжень від сплати екологічного податку, що певною мірою, обумовлено змінами до законодавства та припиненням діяльності окремих платників. У структурі екологічного податку переважають складові, пов'язані із забрудненням атмосферного повітря – близько 65% усіх надходжень Зведеного бюджету України у 2023 р.

Визначено, що існує тенденція щодо зменшення частки екологічного податку у ВВП і за останнє п'ятиріччя така частка скоротилася у 2 рази. Стосовно структури сплати екологічного податку за рівнями бюджетної системи, то основну частину надходжень спрямовують до Державного бюджету України.

Обґрунтовано, що екологічний податок в Україні виступає в основному як джерело наповнення бюджетів як на макро- так і на рівні місцевих органів влади. Співвідношення між надходженнями на видатками, що спрямовувалися на заходи зі збереження навколишнього природного середовища по загальному та

спеціальному фондам Державного бюджету України становило у 3-5 разів більше у період 2019-2023 рр. На рівні місцевих бюджетів існують такі ж відповідні тенденції, починаючи із 2022 р.

Визначено, що відносне відхилення сплати екологічного податку до державного бюджету та місцевих бюджетів є практично рівнозначними за період 2021-2023 рр. Абсолютне відхилення вказує на скорочення надходжень від сплати екологічного податку, що обумовлене змінами до законодавства, які було прийнято після початку війни. Окремі категорії платників екологічного податку також або взагалі припинили свою діяльність внаслідок захоплення території росіянами, або були законодавчо звільнені від сплати податку на певний період.

Досліджено, що до 10-ки найбільших платників екологічного податку у 2021 р. входили підприємства енергетичного, металургійного секторів національної економіки, а також підприємства добувної галузі. Із початком введення воєнного стану в Україні відкриті дані стосовно платників екологічного податку та їх територіального розташування стали закритими і практично відсутня відповідна інформація за період 2022-2023 рр.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

В умовах воєнних викликів та після надання нашій державі статусу кандидата на вступ до ЄС інтеграційні процеси, орієнтовані на тіснішу співпрацю України з Європейським Союзом, набули нового поштовху. Це створює унікальні можливості для розвитку партнерства у таких ключових напрямках, як екологічна модернізація, економічний прогрес, реформування фінансових відносин, зміцнення соціальної сфери та інтелектуального потенціалу.

Серед основних пріоритетів взаємодії слід відзначити реформування національної екологічної політики. Це передбачає впровадження сучасних механізмів управління у сфері охорони довкілля та вдосконалення інструментів регулювання, які сприятимуть збереженню природних ресурсів. Зокрема, особливу роль відіграє запровадження екологічно орієнтованої системи оподаткування, яка покликана забезпечити баланс між економічною діяльністю та охороною природи.

Поглиблення співробітництва в екологічній сфері потребуватиме адаптації українського законодавства до стандартів ЄС, зокрема в частині впровадження екологічних директив та механізмів «зеленого» фінансування («зелені фінанси»). Це включає створення умов для розвитку відновлювальної енергетики, зменшення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, а також впровадження заходів для боротьби зі змінами клімату.

У європейській системі екологічного оподаткування використовується диференційований підхід, який забезпечує гнучкість та ефективність у стимулюванні екологічно відповідальної поведінки суб'єктів господарювання [16]. Виокремлюють чотири основні класифікаційні групи, які визначають специфіку об'єктів, що підлягають екологічним податкам (рис. 3.1).

Рис. 3.1 Класифікаційні групи екологічних податків ЄС

Джерело: сформовано за [16].

В Україні система екологічного оподаткування відрізняється від Європейської, хоча Податковий кодекс містить практично усі категорії податків, зазначених на рис. 3.1. Проте, окремі категорії вітчизняних податків віднесено до категорії загальнодержавних та місцевих з дотриманням основного призначення – наповнення бюджетів різних рівнів. Нинішня модель екологічного оподаткування орієнтована переважно на фіскальну функцію, не забезпечуючи при цьому достатньої стимуляції екологічно відповідальної поведінки з боку підприємств та громадян.

В умовах війни та сучасних економічних і соціальних трансформацій, пов'язаних із євроінтеграцією необхідність реформування системи екологічного оподаткування стала особливо актуальною. Таке реформування є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку, збереження природних ресурсів та адаптації до кліматичних викликів.

Пропозиції удосконалення механізму екологічного оподаткування та фінансування природоохоронних заходів в Україні із використанням зарубіжного досвіду, полягають у наступних положеннях: [1]

- *Підвищення ставок податку.* Нині діючі ставки екоподатку мають відносно низький рівень та окремі пільги по обчисленню відповідно до законодавства (у 2024 р. сплачується 90% від встановлених ставок). Це не спонукає до впровадження енергоефективних технологій або технологій щодо зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище.

- *Диференційовані ставки податку.* Ставки екологічного податку залежатимуть від шкідливості діяльності платника. Це дозволить забезпечити принцип, де найбільші забруднювачі платитимуть пропорційно до завданої шкоди.

- *«Зелене оподаткування».* Передбачатиме поєднання фіскального навантаження на платників податку та фінансової підтримки заходів щодо зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище.

- *Прозорість і цільовий характер використання коштів від екологічного податку.* Грошові кошти від екологічного оподаткування мають спрямовуватися виключно на природоохоронні заходи, включаючи очищення води, відновлення лісів, боротьбу зі змінами клімату та екологічну освіту. Доцільно також створити систему відкритого моніторингу, яка дозволить громадськості контролювати використання цих коштів.

- *Торгівля квотами на забруднення.* Дозволить суб'єктам, що реалізують екологічнобезпечні заходи виробництва, отримувати додатковий дохід від продажу «зеконормованих» квот. Це також створить умови для інтеграції України у міжнародні ринки екологічних послуг.

Запропоновані заходи мають бути реалізовані у середньостроковій перспективі, оскільки пріоритетом держави найближчого періоду виступає забезпечення обороноздатності. Крім того, реалізація заходів у аспектах підвищення ставок податку у різних проявах має враховувати можливі загрози:

- скорочення виробництва чи іншої діяльності через загрози зниження рентабельності;
- зростання безробіття із-за скорочення ділової активності суб'єктів;
- зростання собівартості продукції та цін її реалізації [9].

Для виявлення залежності між величиною витрат на природоохоронні заходи та надходженнями від сплати екологічного податку використаємо сучасні засоби економіко-математичного моделювання – метод кореляційно-регресійного аналізу. Він дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, спираючись на кількісні дані, і допомагає визначити ключові фактори впливу, що можуть бути враховані у процесі планування чи прогнозування (табл. 3.1; 3.2).

Таблиця 3.1

Залежність видатків держбюджету на охорону навколишнього природного середовища від величини доходів спеціального фонду від екологічного податку

Назва показника	Моделі рівняння			
	Лінійна	Логарифмічна	Поліноміальна	Експотенціальна
Рівняння регресії	$y = 0,4929x + 367,76$	$y = 384,48\ln(x) - 1796,4$	$y = 0,0096x^2 - 16,15x + 7291,4$	$y = 484,38e^{0,0005x}$
Коефіцієнт кореляції	$R^2 = 0,1739$	$R^2 = 0,1464$	$R^2 = 0,6412$	$R^2 = 0,1330$

Джерело: власні дослідження.

За наведеними у табл. 3.1 розрахунками відмітимо, що видатки Державного бюджету України, які мають природоохоронне призначення мають слабку залежність від величини доходів спеціального фонду від сплати екологічного податку. Єдиний розрахунок, що відображає помірний ступінь взаємозв'язку – це розрахунок на основі поліноміальної функції – де величина коефіцієнта детермінації складає 0,6412.

Стосовно взаємозалежності вказаних факторів на рівні місцевих бюджетів України, то наведені у табл. 3.2 вказують на протилежний від показників держбюджету характер залежності.

За поліноміальною функцією величина коефіцієнта детермінації складає 0,9894, що свідчить про сильний взаємозв'язок величини видатків місцевих бюджетів на охорону довкілля від величини надходжень екологічного податку.

Залежність витратків місцевих бюджетів на охорону навколишнього природного середовища від величини доходів від екологічного податку

Назва показника	Моделі рівняння			
	Лінійна	Логарифмічна	Поліноміальна	Експотенціальна
Рівняння регресії	$y = 2,503x - 2651,4$	$y = 4171,8\ln(x) - 29319$	$y = 0,0066x^2 - 20,627x + 16871$	$y = 101,35e^{0,0015x}$
Коефіцієнт кореляції	$R^2 = 0,7669$	$R^2 = 0,7142$	$R^2 = 0,9894$	$R^2 = 0,6292$

Джерело: власні дослідження.

Лінійна модель рівняння кореляційної залежності також відображає наближений до сильного взаємозв'язок між досліджуваними чинниками – R^2 складає 0,7669.

При здійсненні кореляційних розрахунків нами не було враховано 10% підвищення ставок екологічного податку, що запроваджується із початку 2025 р. відповідно до законодавства.

Окрім того, в Україні продовжено дію військового стану, проходять активні бойові дії з ворогом, що обумовлює нестабільність економіки держави та безпеки населення і суб'єктів господарювання. Тому існують непередбачувані фактори впливу на величину надходжень від сплати екологічного податку і на процес та успішність здійснення реформування екологічного оподаткування.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що сучасна вітчизняна модель екологічного оподаткування орієнтована переважно на фіскальну функцію і не забезпечує при цьому стимулів до екологічно відповідальної поведінки з боку підприємств та громадян. В Україні система екологічного оподаткування відрізняється від Європейської, а окремі категорії екологічних податків віднесено до категорії загальнодержавних та місцевих з акцентом на фіскальну функцію податку.

Подано пропозиції стосовно удосконалення системи екологічного

оподаткування в Україні на основі підвищення та формування диференційованого підходу до ставок податку, впровадження механізмів торгівлі квотами, забезпечення прозорості витрат та запровадження стимулюючих інструментів. Запозичення успішних практик європейських країн дозволить не лише забезпечити ефективне використання ресурсів, але й сприятиме інтеграції України у міжнародний екологічний простір.

Обґрунтовано, що видатки Державного бюджету України, які мають природоохоронне призначення мають слабку залежність від величини доходів спеціального фонду від сплати екологічного податку. У той же час, на рівні місцевих бюджетів існує досить сильна залежність між відповідними факторами. При цьому необхідно враховувати непередбачувані обставини, пов'язані із війною, та відповідними негативними наслідками на діяльність суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ

Дослідження еволюції, стану адміністрування та перспектив екологічного податку дозволяють зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що екологічний податок визначається Податковим кодексом України, де виокремлено також усі елементи податку. Окремі норми розподілу надходжень від сплати екологічного податку регламентуються Бюджетним кодексом України.

2. Досліджено, що серед науковців існують постійні дискусії щодо дотримання цільового характеру податку – компенсації шкоди навколишньому природному середовищу внаслідок діяльності суб'єктів. Предметом дискусії виступає механізм розподілу податку між рівнями бюджетної системи, за яким 45 % окремих складових податку зараховується до загального фонду держбюджету.

3. Виокремлено окремі етапи становлення екологічного оподаткування в Україні. Вказано, що прототипом екологічного податку була плата (збір) за забруднення навколишнього природного середовища. Також окремі ознаки нинішнього екологічного податку носила плата (збір) за погіршення якості природних ресурсів, запроваджена у період 1995-2010 рр. Окремі положення законодавства, що регламентувало екологічне оподаткування, мали неоднакове трактування у різних нормативних актах.

4. Встановлено, що із початку війни мало місце скорочення надходжень від сплати екологічного податку, що певною мірою, обумовлено змінами до законодавства та припиненням діяльності окремих платників. У структурі екологічного податку переважають складові, пов'язані із забрудненням атмосферного повітря – близько 65% усіх надходжень Зведеного бюджету України у 2023 р.

5. Визначено, що існує тенденція щодо зменшення частки екологічного податку у ВВП і за останнє п'ятиріччя така частка скоротилася у 2 рази. Стосовно

структури сплати екологічного податку за рівнями бюджетної системи, то основну частину надходжень спрямовують до Державного бюджету України.

6. Обґрунтовано, що екологічний податок в Україні виступає в основному як джерело наповнення бюджетів як на макро- так і на рівні місцевих органів влади. Співвідношення між надходженнями на видатками, що спрямовувалися на заходи зі збереження навколишнього природного середовища по загальному та спеціальному фондам Державного бюджету України становило у 3-5 разів більше у період 2019-2023 рр. На рівні місцевих бюджетів існують такі ж відповідні тенденції, починаючи із 2022 р.

7. Досліджено, що до 10-ки найбільших платників екологічного податку у 2021 р. входили підприємства енергетичного, металургійного секторів національної економіки, а також підприємства добувної галузі. Із початком введення воєнного стану в Україні відкриті дані стосовно платників екологічного податку та їх територіального розташування стали закритими і практично відсутня відповідна інформація за період 2022-2023 рр.

8. Подано пропозиції стосовно удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні на основі підвищення та формування диференційованого підходу до ставок податку, впровадження механізмів торгівлі квотами, забезпечення прозорості витрат та запровадження стимулюючих інструментів. Запозичення успішних практик європейських країн дозволить не лише забезпечити ефективне використання ресурсів, але й сприятиме інтеграції України у міжнародний екологічний простір.

9. Обґрунтовано, що видатки Державного бюджету України, які мають природоохоронне призначення мають слабку залежність від величини доходів спеціального фонду від сплати екологічного податку. У той же час, на рівні місцевих бюджетів існує досить сильна залежність між відповідними факторами. При цьому необхідно враховувати непередбачувані обставини, пов'язані із війною, та відповідними негативними наслідками на діяльність суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична записка Застосування екологічних податків в Україні. Проєкт UA2008-01: Аналітична підтримка для управління державними фінансами на основі наявних даних / Capacity Support for Evidence-based public financial management. Грудень 2022 р. URL : <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/zastosuvannya-ekologichnih-podatktiv.pdf>
2. Біленко О.В., Савченко С.О. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19>.
3. Бредіхіна В.Л. Платність спеціального природокористування як інструмент забезпечення збалансованого використання природних ресурсів. *Проблеми законності*. 2022. № 157. С. 147-163. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.157.256789>.
4. Булавинець В.М. Екологічне оподаткування як інструмент «зелених» фінансів. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8462>
5. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.).
6. Гаркушенко О.М. Екологічне оподаткування: необхідність або податковий і політичний тиск. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_11_8.
7. Екологічні податки України. Інформація щодо сплати до Зведеного бюджету України по платниках - суб'єктах природних монополій та платників рентної плати за користування надрами. *SaveEcoBot* : веб сайт. URL : <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes> (дата звернення 15.11.2024 р.).
8. Захаркіна Л.С., Новіков В.М. Екологічне оподаткування в Україні: перспективи удосконалення на основі зарубіжного досвіду. *Вісник СумДУ*. Серія «Економіка». 2020. № 4. С. 121-130.
9. Канонішена-Коваленко К. Екологічний податок від А до Я. Київ: Фондація «Відкрите Суспільство», 2017. 108 с.

10. Карлін М. Проблеми й перспективи використання «зелених» фінансів територіальними громадами: світовий досвід та Україна. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 1 (13). С.148-156.
11. Клименко Т., Сидоренко О., Гливенко В. Екологічне оподаткування в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(35). С. 183-195.
12. Козьменко С.М., Волковець Т.В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. *Вісник СумДУ*. Сер.: Економіка. 2019. № 1. С. 11-18
13. Лабенко О. Бюджетно-податковий механізм регулювання природокористування. *Світ фінансів*. 2023. №4 (77). С. 41-51.
14. Макаруч Р. Екологічний податок: світовий і український підходи. *НВ Бізнес*. 2019. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ekologichniy-podatok-svitoviy-i-ukrajinskiy-vimiri-50055386.html>
15. Мандрик В.О., Новак У.П. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.6. С. 20-26.
16. Марченко Л.І. Екологічні тенденції фіскальної політики України та країн Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. №40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-73>
17. Мединська Н.В. Трансформація екологічного оподаткування в контексті інвестиційного забезпечення модернізації природоохоронної інфраструктури. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №4. С. 48-53.
18. Мушенко В.В., Ситніченко О.М. Особливості адміністрування екологічного податку в період дії правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №4. С. 418-421. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/99>
19. Найденко О.Є. Проблеми екологічного оподаткування та шляхи їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. № 8. С. 627-633.

20. Нікола С.О., Гусєв А.О. Екологічне оподаткування як інструмент державного впливу на економіку природокористування. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2020 р., № 4 (115). С. 108-111.

21. Онищенко В. Екологічний податок 2024: ставки і строки. *Бухгалтерія для бюджету та ОМС* : веб-сайт. 29 листопада 2024 р. URL : <https://oblikbudget.com.ua/article/16690-ekologichniy-podatok-2024-stavki-i-stroki> (дата звернення 30.11.2024 р.).

22. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 11.09.2024 р.).

23. Поліщук В.М. Аспекти розвитку екологічного оподаткування в контексті трансформації економіки Європи. *Агроекологічний журнал*. 2022. № 3. С. 35-46. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.3.2022.266408>.

24. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон Української РСР 1264-XII від 25 червня 1991 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80/ed19950630#Text>

25. Про поводження з радіоактивними відходами : Закон України 255/95-ВР від 30 червня 1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80/ed19950630#Text>

26. Про систему оподаткування : Закон Української РСР 1251-XII від 25 червня 1991 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12/ed19910625#Text>

27. Самусевич Я.В., Солодуха М.В., Теницька І.А. Дослідження впливу екологічних податків на показники сталого розвитку суспільства. *Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища*. 2017. № 13. С. 938–945.

28. Свиноус І. В., Слободенюк О. І., Присяжнюк Н. М., Гаврик О. Ю., Осадчий М. С. Екологічне оподаткування: світовий досвід та виклики для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 19–24. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.15.19](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.15.19)

29. Скрипник С.В., Боярова О.А., Дем'янишина О.А. Очікування бізнесу від нової системи оподаткування. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 13-18. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.13.

30. Сотник О.О., Авраменко Н.Л. Сучасний стан екологічного оподаткування в Україні. *Техногенно-екологічна безпека України: стан та перспективи розвитку* : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, Ірпінь, 12-20 листопада 2018 р. С. 169-172.

31. Сучек С. Екологічне оподаткування: європейський досвід та перспективи його застосування в українських реаліях. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 85-93.

32. Сучек С.І. Екологічний податок та екологічні видатки місцевих бюджетів України. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. №30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-55>

33. Сучек С.І., Карлін М.І. Шляхи трансформації екологічного оподаткування в Україні в контексті євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. №31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-71>

34. Шаповалов Є. Податкове регулювання стану довкілля. зарубіжний досвід та вітчизняні реалії в умовах фіскальної децентралізації. *Світ фінансів*. 2021. №1(66). DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2021.01.174>

35. Швець Ю.О., Григорович Л.С. Екологічний податок як інструмент економіки природокористування. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. №10. С. 488-493.

36. Шелест І. Еволюція екологічного оподаткування в Україні. *Студентські наукові читання 2024*. Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 28 листопада 2024 р. Житомир : Поліський національний університет. 2024. С. 194-197.

37. Шелест І. Екологічний податок в Україні в умовах воєнного стану. *Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження* : матеріали VII

Міжнародної студентської наукової конференції, м. Чернігів, 6 грудня 2024 р. ГО «Молодіжна наукова ліга». – Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 69-70.

38. Шелест І. Оцінка стану екологічного оподаткування в Україні. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали VIII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир : Поліський університет. 2024. С. 142-144.

39. Штик Ю.В., Семенова Д.О., Миронович Є.О. Екологічне оподаткування України в умовах сталого розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 25. С. 114-118.

40. Шульга Т. М. Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-3 том 2. С. 67-69.

41. Яворська Н. Екологічне оподаткування в країнах ЄС як інструмент підвищення ефективності екологічної політики. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 10. С. 114-120. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/10.17>

42. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення 14.10.2024 р.).